

Alte Drucke

**CATECHESIS || DAVIDIS || CHYTRÆI || RECENS RECOGNITA,
ET || MVLTIS DEFINITIONI-||BVS AVCTA.||**

Chyträus, David

Magdeburg, 1571

VD16 ZV 27938

TERTIVM PRAECEPTVM.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests please contact the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Extrema sunt, Ingratitudo & Simulata Gratitudo, qualis est Pharisaei, Luce 18.

III. **VERA PRÆDICATIO** est doctrinam à Deo traditam, Legem & Evangelion, vel in publico ministerio, vel alibi, pro suo loco & vocatione, rectè & pure docere, & corruptelas dextrè refutare.

Extrema sunt, Corruptela doctrinae, Hereses, Negligentia in docendo, Curiositas in tractandis materiaj non necessarijs.

IV. **CONFESSIO** est veram de Deo doctrinam constanter profiteri, nec abijcere eam propter terrores, odia, supplicia, vel gratiam potentum, propter hunc finem, vt Deo obtemperetur, & ne vera Dei noticia in terris extinguitur.

Extrema sunt, Defectio ab Evangelio, & Pertinacia in causis impiorum.

V. **IUSIVRANDVM** est inuocatio veri Dei, qua petitur, vt sit testis, nos vera dicere, & seuere puniat mentientes.

Extrema sunt, Periuria & superstitiosa observatione impiorum iuramentorum.

TERTIVM PRAECEPTVM.

Memen-

Memento ut diem Sabbati sanctifices.

QVÆ SVNT BONA OPERA
in tertio præcepto man-
data?

- I. SANCTIFICATIO Sabbati seu conseruatio ministerij Euangeliij.
- II. Fidelitas ministeriorum seu docentium.
- III. Diligentia auditorum.
- IV. Reverentia & obedientia erga ministros.
- V. Liberalitas benigne contribuens ad conservationem ministerij.
- VI. Pia obseruatio Ceremoniarum in Ecclesia.

I. SANCTIFICATIO SABBATI est prælucente vero timore Dei & fide, diem ministerio docendi & administrandi ceremonias diuinitus institutas destinatum, non prophanis, sed sanctis operib⁹, hoc est, docendæ & discendæ veræ de Deo doctrinæ, publicæ precationi, gratiarum actioni, usui Sacramentorum, &c. tribuere; nec in otium prorsus iners & ignavum, nec in corporis labores, aliosque prophanos usus à ministerio abducentes collocare.

Huius cognata virtus est CONSER-
E S VATIO

VATIO MINISTERII EVANGELI-
CI, quod est officium prædicandi in pu-
blico Ecclesiæ cœtu verbum Dei, & legi-
time administrandi Sacra menta, institu-
tum à Deo, vt per illud veram sui agni-
tionem, fidem, inuocationem, & cæteras
virtutes ipsi placentes accendat, & om-
nia beneficia Christi ac æternam salutem
Euangelio credentibus impertiat.

Peccatum pugnans cum tertio præceptum est pro-
phanatio Sabbati, uel per neglectionem & contem-
tionem Ministerij uel superstitionis obseruationem
Sabbati Iudaicam, aut transformationem ministerij in
Regnum Mundanum.

II. FIDELITAS Docentium est vir-
tus, qua ministri Ecclesiæ, conscij sibi me-
diocris peritiæ doctrinæ Christianæ offi-
cia fidei dispensatoris mysteriorum Dei
omnia, in docendo, arguendo, consolan-
do, exhortando, & verae pietatis ac om-
nium virtutum exemplo auditoribus præ-
lucendo, diligenter & sedulo obeunt, &
constanter tuentur.

Extrema sunt infidelitas uel ignara doctrina,
uel negligens in officio, uel nimia anxietate seu co-
gitatione propriæ imbecillitatis deserere ministe-
rium.

III. DI-

III. DILIGENTIA Auditorum in audienda & discenda doctrina, & crebro vſu Sacramentorum.

Extrema communia sunt. Negligentia & Contentus doctrinæ Sacramentorum: & Supersticio.

IV. REVERENTIA ET OBEDIENTIA erga Ministros, in his quæ ad Ministerium pertinent, & cum propo- nunt præcepta Dei, annunciant consola- tionem Euangelij, adhortantur ad bona opera, excommunicant contumaces, Lu- cæ 10. Qui vos audit me audit. Ebræ. 13. Obedite præpositis vestris & obtempe- rate. Ipsi enim vigilant pro animabus vestris, ut cum gaudio & non gementes officium suum faciant.

Extrema sunt contemnus & contumacia aduer- sus ministros, & simulatio arte premens ministerium. Et impia obedientia in corruptis doctrinæ au- ditionibus impis.

V. Contributio ad conseruationem mi- nisterij Euangelici, & alendos docentes in Templis & scholis, sicut Israelitæ quo- tannis viritim didrachmon, & primiti- as, decimas, primogenita, partes victi- marum &c. Ministris Ecclesiæ sustenran- dis conferebant, & in nouo Testamen- to

to Dominus ordinavit, ut qui Euangeli-
on annunciant, ex Euangelio viuant.

Extrema sunt, Nihil constrire, sed potius rapere
bona Ministris Ecclesie ab alijs attributa, ut multi
Principes, nobiles & rustici Euangelici faciunt: aut
profundere opes in Epicurea aut Idolatraca collegia
Canonicorum uel Monachorum.

VI. PIA OBSERVATIO CEREMO-
NIARVM, quæ institutæ sunt, ut per eas
innotescat alijs doctrina de Deo, & sint
signa Ecclesiæ, & nerui publicorum con-
gressum, ut omnia in ijs decenter & or-
dine gerantur.

Exrema sunt, Impietas contemnuens omnes cere-
monias publicas: & superstitiosa obseruatio impio-
rum rituum.

QVID DE CEREMONIIS IN EC-
clesia sentiendum est?

CEREMONIAE in genere sunt gestus seu
actiones externe incidentes in oculos vel alios sen-
sus, & ordinatae ad certos fines.

Suntq; alia diuina, seu à Deo mandata, uel in ue-
teri Testamento, ut circumcisio & sacrificia Mosai-
ca, quæ fuerunt signa promissionis & Typi benefici-
orum Christi & nota uera Ecclesiæ, & vincula ac
nerui publici ministerij: uel in nouo Testamento, ut
Baptismus & Cœna Domini, quorum fines infra re-
citabimus.

Aliæ

Aliæ ab hominibus in Ecclesia Dei instituta, quas
Paulus traditiones humanas nominat, quæ uel palam
pugnant & prohibitæ sunt uerbo Dei, ut invocatio-
nes & cultus statuarum & hominum mortuorum,
Missa pro defunctis, Indulgencie, &c. uel sunt A-
DIAPHORÆ, quas Deus in specie nec precepit
nec prohibuit, & quas sua natura liberum est serua-
re aut non seruare: Harum aliæ sunt utiles ad bonum
ordinem & disciplinam seu pedagogiam rudiorum,
& ad tranquilitatem et dignitatem publicorum con-
gressuum ornandam: ut ordinatio temporum, loco-
rum, lectionum, precum, Canonionum, Catechesis seu
Examen rudiorum, Ritus publicæ ordinationis cum
impositione manuum, Ritus copulationis sponsi &
sponsæ, deductiones funerum, cum pijs canticijs, &c.
Aliæ sunt ludicra uel etiam palam superstitiones, ut
ridiculae gesticulationes sacrificiorum in sacris, pro-
cessiones cum statuis, circumductio asinorum die palma-
rum. Depositio crucis in sepulcrum & excubiae, uesti-
tus & rasura Monachorum, &c.

Hos ritus, etiæ propter infirmos & dociles, ali-
quantisper una seruare licet, ne subita aut intempesti-
ua abrogatione ueterum rituum, quibus assueuerunt,
ab Euangelio deterreantur. Rom. 14. Tamen nec his
ludicris, nec ritibus re uera adiaphoris assuenda est o-
pinio, quod sint iusticia coram Deo, aut cultus Dei per
se,

ſeſe, aut neceſſarij ad ſalutem, aut opera meliora quam
ea, que Deus in Decalogo praecipit.

Cum praecpta Decalogi ſint æterna
& immota, cur Lex de obſerua-
tione Sabbati à Christianis
abrogata eſt?

LEX de Sabbato partim Moralis eſt,
quod ad genus, hoc eſt, ad conſeruatio-
nem publici ministerij attinet: partim
Ceremonialis, ſcilicet quatenus ritum
septimi diei praecipit, qui vna cum cæte-
ris ceremonijs Mosaicis abrogatus, & in
locum eius prima dies hebbomadæ ſubſi-
tuta eſt, qua Christus Dominus ex morte
resurrexit.

QVARTVM PRAECEPTVM.

Honora patrem & matrem.

Quid eſt Honor?

HONOR eſt comprobatio alterius,
tribuens ei praeftantiam propter diui-
num aliquod bonum, & propterea reue-
renter ſe ei ſubijciens.

Quæ